

τῶν ἄλλων οἱ φιλόκαλοι καὶ φιλότιμοι Ἀθηναῖοι ; Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰς ὠραίας λέξεις ἃς ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὰς καλὰς τέχνας ἔρωτος τῶν Ἀθηναίων ἔγραψεν ὁ Winkelmann, ἡ περιφανὴς τῶν ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ καλολόγος κορυφή. « Ὑπὸ αὐτὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸν — λέγει οὗτος σ — ἤρχισε τὸ πρῶτον νὰ μορφῶται ἡ αἰσθησις τοῦ καλοῦ, ἔμεινε δὲ ἴδια τῷ Ἑλλ. εἴθνη καὶ σπανίως μόνον ἀπεμακρύνθη αὐτοῦ χωρὶς ν' ἀπολέσῃ τι. Τὸ μόνον μέσον ἀδιὰ τοῦς ἡμετέρους τεχνίτας ἵνα γίνωσι ἀμεγάλοι εἶνε ἡ τῶν ἀρχαίων μίμησις. Μεταξὺ δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν οὐδεὶς λαὸς εὐπῆρχε μᾶλλον ἐνθουσιώδης διὰ τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ, οὐδεὶς ἦτο ὑπέρτερος κατὰ αὐτὴν ἐπιτηδειότητα τῆς τέχνης, οὐδεὶς ἀπλουσιώτερος εἰς τεχνικὰ ἔργα παντὸς αἰδίου παρὰ τοῦς πολυκινήτους Ἀθηναίους ἐν τῷ στενῷ τῆς χώρας αὐτῶν τόπῳ αὐτοσοῦτο πλῆθος θησαυρῶν τῆς τέχνης εἴητο συνηγμένον, ὥστε τῶν ἀρχαίων τις ἀέδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι ἐντὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ περὶ αὐτὰς ἐνόμιζέ τις σχεδὸν ὅτι ἀπλανᾶται μέτῳ δάσους στηλῶν. Εἰς πολλοὺς τῶν ναῶν τῶν Ἀθηναίων εἶχεν ἐπιτυρώσει τὴν σφραγίδα αὐτοῦ τὸ δημιουργὸν πνεῦμα τοῦ Φειδίου, ὁ δὲ Περικλῆς, ὁ μέγας αὐτοῦ σύγχρονος, ἐζωοποιεῖ τὸν ἀζήλον τῶν τεχνιτῶν, οἵτινες εἶχον τὴν τέχνην νὰ δίδωσιν εἰς τὰ κτίρια αὐτῶν αὐτῆς πρὸς τὴν καλλονὴν δύναμιν, ὥστε ὀλιγώτερον οἱ χειμῶνες καὶ οἱ αἰῶνες διέβησαν ἐπὶ τῶν σεμνῶν αὐτῶν κορυφῶν παρ' ὅσον τῶν ἀνθρώπων ἡ ὠμότης, ἢ αὐθάδεια, ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ μανία αὐτοῦ πολέμου τὰ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα ἱεροῦ παρελθόντος εἰς ἐρείπια μετέβαλον.

(ἀκολουθεῖ).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΦΙΛΗΜΑΤΟΣ.

Ἄς μὲ συγχωρήσωσιν οἱ νέοι καὶ αἱ νεάνιδες, διότι δὲν θέλουσιν εὖρεϊ ἐνταῦθα ὅ,τι ἤθελον αἰτήσῃ. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀφορᾷ μόνον τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς σοβαροὺς ἀν-

θρώπους, εἰς οὓς δὲν ἀρμόζει ποσῶς ἐκεῖνο.

Μέγα ζήτημα εἶναι τὸ φίλημα ἐν ταῖς κωμωδίαις τοῦ Μολιέρου. Ὁ Champagne ἐν τῇ κωμωδίᾳ τῆς φιλαρέσκου μητρὸς τοῦ Κυνῶλ αἰτεῖ φιλήματα ἀπὸ τῆς Λωρέττας, ἣτις τῷ ἀποκρίνεται : « Δὲν εὐχαριστεῖσαι λοιπόν ; Ἀληθῶς εἶναι αἰσχρὸν σὲ ἐφίλησαι δὲς. » Ὁ δὲ Champagne ἀπαντᾷ : « Τί ! φιλεῖς ἀριθμοῦσα ; »

Οἱ θεράποντες, αἰτοῦντες πάντοτε φιλήματα ἀπὸ τῶν παιδικῶν τοῦ δράματος, ἠσπάζοντο αὐτὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τοῦθ' ὅπερ ἦν συνήθως ἀηδέστατον καὶ λίαν ἀνυπόφορον, ἐκτελούμενον μάλιστα παρ' ὑποκριτῶν ἀρκούντως ἀγροίκων, οἵτινες ἐβλάπτον καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν.

Ἐάν ὁ ἀναγνώστης θέλῃ φιλήματα, ἃς ζήτησις ἐν τῷ Pastor fido ὑπάρχει ἐκεῖ γορδὸς, μὴ ὁμιλῶν εἰμὴ περὶ φιλημάτων⁽¹⁾ ἢ δὲ περικοπὴ ἐκείνη βασίζεται ἐπὶ φιλήματος, ὅπερ ὁ Μαρτίλλος ἔδωκεν ἡμέραν τινὰ τῇ ὠραίᾳ Ἀμαρυλλίδι ἐν τῇ παιδιᾷ τῇ καλουμένῃ ψηλαγρίδα (τυφλομύγα) un baccio mollo saporito.

Εἶναι γνωστὸν τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν

(¹) Sacci pura bocca curiosa e scaltra
O seio, o fronte, o mano ; inqua non sia
Che parte alcuna in bella bocca bacci,
Che bacciatrice sia
Se non la bocca ; ove l'una alma e l' altera
Corre, et si baccia anche ella, e non vivaci
Spiriti pellegrini
Dà vita al bel tesore,
Di baccianti rubini, etc :

Οἱ στίχοι οὗτοι ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς γαλλικοὺς τοῦ-οὐς, ὧν ἀγνοεῖται ὁ συγγραφεύς : « Καὶ δι' ἐκτὸν φιλημάτων, ἐν ὧρα σφοδροῦ πάθους, ἂν πιέζῃς ὠραῖον λαμὸν καὶ βραχίονας ὠραίους, ματαιοπονεῖς τὰ μέλη ταῦτα δὲν μεταβιβάζουσι τὰ φιλήματα. Φιλεῖς ὄρωι στόμα ; Τὸ φίλημα μεταβιβάζει εἰς τὴν ψυχὴν. Ἀδύτη προσκολλᾶται εἰς τὰ ὧς λυχνίτην (rubin) χεῖλη, εἰς τοὺς ἐλεφαντίνους ὀδόντας, εἰς τὴν ἐρωτόληπτον γλῶσσαν ἢ ψυχὴν, ἀπέναντι ψυχῆς εὐεπισκομένη, εἶναι τότε εὐτυχεσιτάτη, αἱ δὲ δύο ἀποτελοῦσι μίαν εἶναι παράδεισος. »

φιλημάτων, ἐν ᾧ ὁ Ἰωάννης τοῦ Γάζα ἀρχιεπίσκοπος Βενεθάν, λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἀσπάζονται ἀλλήλους ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Οἰκτεῖρει δὲ τὰς μεγάλας ῥίνας διότι δὲν δύνανται νὰ πλησιαζῶσιν ἀλλήλας εὐκόλως, νοθετῶν τὰς μακρόρρινας κυρίας νὰ ἔχωσι ῥινοσίμους ἐραστίας.

Τὸ φίλημα ἦν τρόπος προσαγορεύσεως συνηθέστατος τὸ πάλαι. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει, ὅτι οἱ συνωμόται, πρὶν ἢ φονεῦσαι τὸν Καίσαρα, ἐφίλησαν τὸ πρόσωπον, τὴν χεῖρα καὶ τὸ στήθος αὐτοῦ. Ὁ δὲ Τάκιτος λέγει, ὅτι, ὅταν ὁ πενθερός τοῦ Ἀγρικόλας ἐπανῆλθεν ἐκ Ῥώμης, ὁ Δομίτιος τὸν ὑπεδέχθη μετὰ ψυχροῦ φιλήματος καὶ μηδὲν εἰπὼν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ συμμιχθῆ ἐν τῷ ὄχλῳ. Ὁ κατώτερος, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ προσέλθῃ ἵνα μετὰ φιλήματος προσαγορεύσῃ τὸν ἀνώτερον, ἔφερε τὴν χεῖρά του εἰς τὸ στόμα του, ἀποστελλῶν αὐτῷ μακρόθεν τὸ φίλημα, ὅπερ ἂν ἤθελεν ὁ ἀνώτερος ἀνταπεδίδει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

Μετεχειρίζοντο τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰώβ ἐν τῇ παραβολῇ του (1), ὅπερ εἶναι τὸ ἀρχαιότατον ἴσως ἐκ τῶν γνωστῶν βιβλίων, λέγει ὅτι αὐτὸν ἐλάτρευσε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ὡς οἱ ἄλλοι ἄραβες, ὅτι δὲν ἔφερε τὴν χεῖρά του εἰς τὸ στόμα του, θεωρῶν τοὺς ἀστέρας τούτους.»

Ἀλλὰ δὲν ἔρεινεν ἐν τῇ Δύσει ἡμῶν ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ταύτης συνηθείας εἰμὴ ἡ παιδικὴ καὶ εὐπρεπὴς προσηγορία, ἡ εἰσέτι εἰς τὰ παιδία ἐν τισὶ μικραῖς πόλεσι διδασκομένη, τοῦ νὰ φιλῶσι ἀλλήλους τὴν δεξιὰν χεῖρά των, ὅταν λαμβάνωσι γλυκύσματα.

Τὸ δὲ διὰ φιλήματος προδίδειν ἦν φρικτῶδες· τοῦτο καθίστησι καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος ἐτι ἀπεχθεστέραν. Ἀρκούντως γνωρίζομεν καὶ τὰ φίλήματα τοῦ Ἰούδα, ἅτινα κατήντησαν παροιμία.

Ὁ Ἰωάβ, εἰς τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Δαβίδ, ζηλοτυπῶν τὸν Ἀμαζᾶν ἄλλον ἀξιωματικόν, τῷ λέγει (2): «χαῖρε, ἀδελφέ

(1) Ἰώβ κεφ. λβ'. — (2) Βιβλ. β'. τῶν Βασιλέων, κεφ. β'.

μου, καὶ ἔλαβε διὰ τῆς χειρὸς του τὸ γένειον τοῦ Ἀμαζᾶ ἵνα το φιλήσῃ· διὰ δὲ τῆς ἐτέρας σύρας τὸ μέγα ξίφος του, τὸν ἐφόνευσε δι' ἐνὸς καὶ μόνου κτυπήματος τοσοῦτον σφοδρῶς, ὥστε τὰ ἐντόσθιά του πάντα ἐξῆλθον τοῦ σώματος.

Δὲν εὑρίσκεται ἄλλο φίλημα ἐν ταῖς λοιπαῖς δολοφονίαις, ταῖς τοσοῦτον συχναῖς παρ' Ἰουδαίους, ἐκτὸς ἴσως τῶν φιλημάτων, ἅτινα ἡ Ἰουδίθ ἔδωκε τῷ ἀξιωματικῷ Ὀλοφέρνει, πρὶν ἢ ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν του ἐν τῇ κλίνῃ του, ὅτε αὐτὸς εἶχεν ἀπικοιμηθῆ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν μνημονεύεται καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι εἰμὴ πιθανόν.

Ἐν τραγωδίᾳ τοῦ Σαιξπήρ τῇ Ὀτέλλῳ, ὁ Ὀτέλλος οὗτος, ὅστις εἶναι μαῦρος, δίδει δύο φιλήματα τῇ συζύγῳ του, πρὶν ἢ στραγγαλίσῃ αὐτήν. Τοῦτο φαίνεται ἀποτρόπαιον τοῖς χρηστοῖς ἀνθρώποις· ἀλλ' ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Σαιξπήρ πολλοὶ λέγουσιν, ὅτι ἐνταῦθα εὑρίσκεται ἡ ὠραία φύσις, πρὸ πάντων παρ' ἐνὶ μαύρῳ.

Ὅτε τοῦλάχιστον ἐδολοφόνησαν τὸν Ἰωάννην Γάζα Σφόρζα ἐν τῇ Μητροπόλει τοῦ Μιλάνου τὴν ἡμέραν τοῦ ἀγίου Στεφάνου, τοὺς δύο Μεδίκους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἐπανορθώσεως, τὸν ναύαρχον Καλιγνήν, τὸν ἡγεμόνα τῆς Ὁρανζ, τὸν στρατάρχην τῆς Λαγύρας, τοὺς ἀδελφοὺς Οὐίτ καὶ τοσοῦτους ἄλλους, δὲν ἐφίλησαν αὐτούς.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπῆρχεν οὐκ οἷδα τί συμβολικόν καὶ ὅσιον ἐν τῷ φιλήματι, ἀφοῦ ἠπαζόντο τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τοὺς πώγωνας αὐτῶν, ὅταν οἱ γλύπται εἶχον κατασκευάσει αὐτὰ μὲ πώγωνας· καὶ οἱ μεμυρημένοι ἠσπάζοντο ἀλλήλους ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Δήμητρος, ἵνα σημάτωσι τὴν ὁμόνοιαν.

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ καὶ αἱ πρῶται χριστιανῆς ἐφίλουν ἀλλήλους ἐν ταῖς ἀγάπαις των. Ἡ λέξις αὕτη ἐσήμαινε συμπόσιον ἔρωτος. Ἐδίδον ἀλλήλους τὸ ἅγιον φίλημα, τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης, τὸ φίλημα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς, τὸ ἅγιον φίλημα. Τὰ ἔθνη τοῦτο, διαρκέσαν ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας, ἐπὶ τέλους ἕκα τῶν συνεπειῶν ἠφανίσθη. Τὰ φίλήματα ταῦτα τῆς εἰρήνης, αἱ ἐρωτικαὶ αὐταὶ ἀγάπαι, τὰ ὀνόματα ταῦτα τοῦ ἀδελφοῦ

καὶ τῆς ἀδελφῆς εἴλκυσαν ἐπὶ πολλὸν χρόνον κατὰ τῶν ὀλίγων γνωστῶν χριστιανῶν ἐκεῖνας τὰς ἐπὶ ἀκολασία κατηγορίας, μετὰ τὰς ὁποίας οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἑστίας αἱ ἱερεῖαι ἐφόρτωσαν αὐτούς. Βλέπειτε ἐν Πετρωνίῳ καὶ ἐν ἄλλοις ἐθνικοῖς συγγραφεῦσι, ὅτι οἱ ἀκόλαστοι ὠνομάζοντο ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ. Ἐπίστευσαν δὲ, ὅτι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἐσήμαινον τὰ αὐτὰ αἴσχη· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι συνέτειναν ἐναντίως εἰς τὴν διάδοσιν τῶν προσβολῶν τούτων ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ κράτει.

Ἐπὶ ἤρχον κατ' ἀρχὰς ἐν τῷ κράτει τούτῳ ἑπτακαίδεκα διάφοροι χριστιανικαὶ ἐταιρίαι, ὡς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὑπῆρχον ἐν νεία, συμπεριλαμβανομένων τῶν δύο εἰδῶν τῶν Σαμαριτῶν. Αἱ ἐταιρίαι, αἱ ἐπὶ ὑπερβαλλούσῃ ὀρθοδοξίᾳ καυχώμεναι, κατηγοροῦν τὰς ἄλλας ἐπὶ αἰσχρότησιν ἀκατανοήτοις. Ὁ ὄρος γνωστικὸς ὁ τοσοῦτον ἐντιμος κατ' ἀρχὰς, ὁ σημαίνων σοφὸν, πεφωτισμένον, καθαρὸν, κατήντησεν ὄρος φρίκης καὶ καταφρονήσεως, μομφῆ ἐπὶ αἵρέσει. Ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι ἰσχυρίζετο, ὅτι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγαργαλίζοντο, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅτι μετὰ ταῦτα ἔδιδον ἀλλήλοις φιλήματα ἀσελγέστατα, διὰ τῆς ἡδυπαθείας τῶν φιλημάτων τούτων περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς πίστεως αὐτῶν ὁμνύοντες, ὅτι ὁ σύζυγος ἔλεγε τῇ συζύγῳ, παρουσιάζων αὐτῇ νέον μεμυτημένον: *Ποτήσον τὴν ἀγάπην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου* καὶ ὅτι ἐποίουν τὴν ἀγάπην.

Δὲν τολμῶμεν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι ὁ Ἅγιος Ἐπιφάνιος ἐπιφέρει ⁽¹⁾. Θέλο-

(1) Ἴδου ἡ κατὰ λέξιν εἰς τὸ λατινικὸν μετάφρασις τῶν λόγων τοῦ Ἐπιφανίου: «Postquam enim inter se permixti fuerunt per scortationis affectum; insuper blasphemiam suam in calum extendunt. Et suscipit quidem muliercula, itemque vir, fluxum a masculo in proprias suas manus; et stant ad caelum intuentes; et immundiciam in manus habentes, precantur nimirum stratiotici quidem et gnostici appellati, ad patrem, ut aiunt, universo-

μεν εἶπει μόνον, ὅτι ἴσως περιέστειλαν τὸν ἅγιον τοῦτον, ὅστις ἕνεκα τοῦ ζήλου του, παρεπύρθη ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ὅτι πάντες οἱ αἵρετικοὶ δὲν ἦσαν κακοήθεις καὶ ἀκόλαστοι.

Ἡ αἵρεσις τῶν πιετιστῶν, θέλουσα νὰ μιμηθῆ τοὺς πρώτους χριστιανούς, δίδει τὴν σήμερον φιλήματα εἰρήνης, ἐξερχομένη τῆς συνελεύσεως· οἱ δ' ἀποτελοῦντες αὐτὴν προσαγορεύουσιν ἀλλήλους διὰ τῶν λέξεων *ἀδελφέ μου, ἀδελφὴ μου*· μοι ἐβεβαίωσε τοῦτο πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν γυνή τις, ἀνήκουσα εἰς τὴν αἵρεσιν ταύτην, ὠραιοτάτη καὶ φιλανθρωποτάτη. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ἐφίλουν τὸ στόμα, τοῦθ' ὅπερ ἐπιμελῶς οἱ πιετισταὶ διετήρησαν.

Δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος τρόπος τοῦ προσα-

rum, offerentes ipsum hoc quod in manibus habent et dicunt: Offerimus tibi hoc donum, corpus CHRISTI. Et sic ipsum edunt, assumantes suam ipsorum immunditiam, et dicunt: Hoc est corpus CHRISTI, et hoc est pascha. Ideo patiuntur corpora nostra, et coguntur confiteri passionem CHRISTI. Eodem vero modo etiam de femina, ubi contigerit ipsam in sanguinis fluxa esse, menstruum collectum ab ipsa immunditia sanguinem acceptum in communi edunt; et hic est (iungunt) sanguis CHRISTI. (Ἐπιφάνιος contra αἵρεσ. βιβ. α. τόμος Ε').

Πῶς ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἠθέληεν ὀνειδίσει αἴσχη τοσοῦτον βδελυρὰ ἐν τῇ σοφτέρᾳ τῶν πρώτων χριστιανῶν αἵρεσειν εἴαν δὲν ὑπῆρχεν αἰτία τῶν κατηγοριῶν τούτων; Πῶς ἐτόλμησε νὰ τυὺς κατηγορήσῃ, ἂν ἦσαν ἀθῶοι; Ἡ ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος ἦτο ὁ παραδοξότερος τῶν συκοφαντῶν, ἢ οἱ γνωστικοὶ αὗτοι ἦσαν οἱ αἰσχρότεροι ἀκόλαστοι, συγχρόνως δὲ καὶ οἱ ἀποτροπαιότεροι ὑποκριταὶ τῆς γῆς. Πῶς νὰ συμβιβάζωμεν τοιαύτας ἀντιφάσεις; Πῶς νὰ σώσωμεν τὴν κοίτιδα τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀπὸ τῆς βδελυρίας τοιοῦτου σκανδάλου; Οὐδὲν βεβαίως εἶναι καταλληλότερον ἵνα μᾶς συνετίσῃ, ἵνα μᾶς ὑποδείξῃ τὴν ἄκραν ἡμῶν ἀθλιότητα.

γορεύειν τὰς κυρίας ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ οἱ καρδιναλίοι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ φιλῶσι τὰς βασιλίσσας εἰς τὸ στόμα, μάλιστα δ' ἐν Ἰσπανίᾳ. Ἀλλὰ τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι δὲν εἶχον τὸ αὐτὸ προνόμιον ἐν Γαλλίᾳ. Ἐνθα αἱ κυρίαὶ εἶχον πάντοτε πλείονας ἐλευθερίας ἢ ἀλλαχοῦ. Πλὴν πᾶσα χώρα ἔχει τοὺς τύπους τῆς καὶ δὲν ὑπάρχει ἔθιμον τοσοῦτον γενικόν, ὥστε νὰ μὴ ἐτροποποιήθῃ οὔτε ὑπὸ τῆς τύχης, οὔτε ὑπὸ τῆς συνηθείας. Ἐὰν χρησθῆ τις κυρία, δεχομένη τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν κυρίου τινός, δὲν ἐφίλει αὐτὸν εἰς τὸ στόμα, καὶ αὐτοῦ τοῦ μύστακος τοῦ ὀλιγωροῦσα, ἐθεωρεῖτο ἀγροίκος καὶ ὑβρίστρια «εἶναι ἔθιμον ὁ χληρὸν, λέγει ὁ Montaigne (1), καὶ ὑβριστικὸν διὰ τὰς κυρίας ἡμῶν νὰ δανείζωσι τὰ χεῖλη των εἰς πάντα, εἰς τρεῖς θεράποντας, εἰς τὴν ἀκολουθίαν του. . . » Ἐν τούτοις τὸ ἔθος τοῦτο ἦν τὸ ἀρχαιότατον τοῦ κόσμου.

Ἐὰν δυσαρεστῆται νέον καὶ ὠραῖον στόμα νὰ προσκολλᾶται χάριν εὐπροσηγορίας εἰς στόμα γηραλέον καὶ δυσειδές, προέκυπτεν ἀφ' ἑτέρου μέγας κίνδυνος ἐκ στομάτων δροσερῶν καὶ ῥοδοχορῶν εἰκασαειῶν ἢ πεντεκαεικοσαειῶν. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ αἰτία, δι' ἧς ἐξηφανίσθη ἐπὶ τέλους ἡ τελετὴ τοῦ φιλήματος ἐν τοῖς μυστηρίοις καταις ἀγάπαις. Ἡ αἰτία αὕτη ἠνάγκασε τοὺς κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἐγαλείωσι τὰς γυναῖκας, ἵνα μὴ φιλῶσιν εἰμὴ πατέρας καὶ ἀδελφούς. Τὸ δ' ἔθιμον τοῦτο διετηρήθη ἐπὶ πολὺ ἐν Ἰσπανίᾳ εἰσαχθὲν ὑπὸ τῶν Ἀράβων.

Πρὸς τούτοις ἄξιον παρατηρήσεως θεωρεῖται καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος, αἱ τρυγόνες καὶ αἱ περιστεραιὶ εἶναι τὰ μόνα γινώσκοντα τὸ φίλημα ἐκ τούτου προήλθε παρὰ τοῖς Λατίνοις ἡ λέξις *columbam*, ἣτις εἶναι ἀμετάφραστος. Ἀλλ' ὅπως πάντων ἔγεινε κατάχρησις, οὕτω καὶ τὸ φίλημα, διὰ τὸ στόμα ὑπὸ τῆς φύσεως προωρισμένον, κατεπορνείθη συχνάκις ὑπὸ μεμβρανῶν ἀκαταλλήλων φαινομένων δια-

τὴν χρῆσιν τούτου. Πάντες γινώσκουσι τὴν κατὰ τῶν ναϊτῶν κατηγορίαν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ἐπαγωγὸν τοῦτο θέμα, ἀν καὶ ὁ Montaigne λέγει: «Πρέπει νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ αὐτοῦ χωρὶς νὰ αἰσχύνηται· προφέρουεν μετὰ θάρρους τὰς λέξεις φορεῖεις, κλέπτειν, προδίδειν, περὶ δὲ τούτου δὲν ἠθέλωμεν τολμήσει νὰ ὁμιλήσωμεν εἰμὴ μετὰ τῶν ὀδόντων.»

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

N Δ. ΛΕΒΙΑΗΣ.

ΑΙ ΠΕΝΤΕ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ.

Αἱ πέντε αἰσθήσεις, Ὀρασις, Ὄσφησις, Γεῖσις, Ἀφῆ καὶ Ἀκοή, συνεχῶς πρὸς ἀλλήλας ἐρίζουσαι περὶ τοῦ τίς αὐτῶν εἶχε μείζονα σπουδαιότητα, συμφώνησαν ἐπὶ τέλους, ὅπως συνελθοῦσαι ἐξαπκήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των. Ὁ ἄνθρωπος ἐξελέχθη δικιτητὴς πρὸς τοῦτο, τὸ ζήτημα δὲ, ὁπερ συμφώνησαν νὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν κρίσιν του, ἦτο, τίνα αὐτῶν ἐόμιζε χρησιμωτέραν ἑαυτῷ.

«Εἶμαι βεβαία, εἶπεν ἡ Ὀρασις, ὅτι οὐδεὶς ἀμερόληπτος ἄνθρωπος θέλει διαστάσει νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἡ τιμὴ αὕτη δέον ν' ἀποδοθῆ εἰς ἐμέ. Οἱ ὀφθαλμοί, τὰ ὄργανα ταῦτα τῶν ἐνεργειῶν μου, ἐκλήθησαν ἀπαύθουρα τῆς ψυχῆ.» καὶ δικαίως, κύριε δικιτητᾶ, διότι, ἀνευ τῆς βοηθείας των, ἡ βυγὴ μεγίστην ἠθέλεν ἀπαντᾶ δυσκολίαν, ὅπως ἐκδηλοῖ τὰ συναισθήματά της. Ἡ ἐλπίς καὶ ὁ φόβος, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, ἡ χρὰ καὶ ἡ λύπη δὲν ἠδύναντο δι' ἄλλων μέσων ἐπιτυχέστερον καὶ καταλληλότερον νὰ ἐξωτερικεύωνται. Πόσον δ' ἀβοήθητον ἂν ἀποκαθίσταται ὁ ἄνθρωπος στερούμενος τῆς βοηθείας μου! Πρέπει διαρκῶς νὰ τὸν ἐδηγῆ τις, ἄλλως κινδυνεύει νὰ βλαφθῆ, ἵνα μὴ εἶπω καταστραφῆ, μακρὰν δὲ τοῦ νὰ ἦναι ἀκύριος τῆς κτήσεως καθίσταται τὸ μᾶλλον ἐγκαταλειμμένον καὶ ἀβοήθητον τῶν ζώων. Φανῆ

(1) Β.βλ. γ'. κεφ. ε'.